

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СИСТЕМИ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ В ХЕРСОНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ-ГО – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлено та проаналізовано становлення і розвиток морської освіти в Херсоні у другій половині ХХ-го – початку ХХІ століття. Окреслено основні етапи реорганізації навчальних закладів відповідно до підготовки морських фахівців.

Ключові слова: морська освіта, морські спеціальності, плавальна практика, морські правила, навчальні технології.

Вступ. Становлення і розвиток системи морської освіти в Херсоні є невід’ємною складовою цього процесу в Україні. Адже навчальні заклади такого типу, зокрема в Одесі, Миколаєві, Севастополі за своєю концепцією є дотичними до херсонських, тому розгляд морської освіти цього міста, її детальне вивчення та висвітлення сприятиме кращому розумінню даної проблеми. Інформація про систему морської освіти наявна у фондах Херсонського краєзнавчого музею, державному архіві Херсонської області. З історії цього питання велика кількість матеріалів зберігається у ЦДАК України, державних архівах Миколаївської та Одеської областей. Зазначене знайшло відображення у працях таких дослідників: В. Ходаковський, К. Чорна, О. Чорний, О. Фомін, С. Скрицький. Водночас, узагальнюючого дослідження даного питання науковцями ще не зроблено. Уданій статті ми робимо спробу дослідити процес становлення і розвитку системи морської освіти в Херсоні у другій половині ХХ-го – початку ХХІ століття, виявити проблемність цього процесу, систематизувати та окреслити його основні етапи. Це і визначає актуальність даної статті.

Мета статті – дослідити основні етапи функціонування системи морської освіти в Херсоні у другій половині ХХ-го – початку ХХІ століття. Починаючи з 1834 року, коли було засновано Херсонське училище торгівельного плавання, і на 2012 рік у Херсоні було проведено 14 найважливіших реорганізацій щодо вдосконалення морської освіти. Визначаємо ті з них, котрі стали найбільш значними на цьому шляху: Херсонське морехідне училище Міністерства морського флоту (1944-1970); Херсонське морехідне училище імені лейтенанта Шмідта (1970-1996); Херсонський морський коледж (1996-2007); Вищий навчальний заклад “Херсонський державний морський інститут” (2007-2011); Херсонська державна морська академія (2011). Крім того, в означений період у Херсоні функціонували такі навчальні заклади, як професійно-технічне училище, що спеціалізувалося на підготовці робітничих професій водного транспорту, суднобудівний технікум імені адмірала Ушакова. Ці осередки морської освіти у 2003-2004 роках були приєднані до Херсонського морського коледжу, що розширило можливості у підготовці кваліфікованих морських фахівців, сприяло до співпраці з іноземними закладами цієї справи в Амстердамі, Берліні, Стокгольмі, Лімасолі, Манілі, Делі, Санкт-Петербурзі. Це дало змогу інтегрувати херсонську морську освіту у світовий освітній простір і підняти її імідж.

Отож основним осередком морської справи в Херсоні у другій половині ХХ-го століття стає Херсонське морехідне училище Міністерства морського флоту, яке з часом чотири рази реорганізувалося. А почало воно функціонувати згідно наказу Наркому морського флоту за № 247 від 27-го червня 1944 р. Начальником училища призначено В. І. Литвака. Організаційні роботи завершилися через кілька місяців і 5-го грудня 1944 року відбулося офіційне відкриття училища. Першими курсантами, яких прийняли поза конкурсом були В. Федоров, В. Ножевник, М. Сорокін, М. Вісовін. Статус училища був напіввійськовим. Воєнно-морська підготовка курсантів існувала до 1962 р. і визначальною в підготовці курсантів стає професійна підготовка [1, с. 57-58].

Теоретичні знання закріплювалися під час проходження практики, зокрема на вітрильнику “Товариш”. Як зазначає В. Ходаковський: “Загалом більше 16 тис. моряків кількох поколінь пройшли на ньому плавальну практику, 1,5 тис. з них стали капітанами” [2,

с. 178]. З кожним роком кількість випускників училища збільшується. У 1955-1959 роках було підготовлено 1038 судноремонтників, судноводіїв та судномеханіків. З 1959 р. було відкрито електромеханічну спеціальність, з 1964 р. – радіотехнічну. Станом на 1966 р. кількість курсантів становила 1500 осіб. Інженерно-викладацький колектив училища у 40-60 роках ХХ-ст. очолювали В. Литвак, Л. Мельцер, В. Захаров, Л. Голубков, В. Алєєв, К. Посилін, В. Шатров, І. Кривошея, М. Койстренко, Г. Бородулін. Більш ніж на ста базових підприємствах випускники училища працевлаштовувалися як висококласні спеціалісти.

У ці роки зростає не тільки чисельність торговельних суден, а й ускладнюється їх технічне оснащення. Це потребувало підготовки нових спеціалістів, що спонукало до реорганізації навчального закладу, який з 1970 р. став називатися Херсонське морехідне училище імені лейтенанта Шмідта. Окрім зазначених раніше спеціальностей, з 1976 р. вводиться нова – експлуатація судових автоматизованих систем, та практика довела, що її введення фактично дублювало підготовку судових механіків.

У середині 80-х років, попри суспільно-політичні перипетії навчальний заклад зберігає свій професійний потенціал. Та на початку 90-х років випускники училища через відсутність державного замовлення мали труднощі з працевлаштуванням, почалися звільнення співробітників закладу. Як писав учасник тих подій замполіт О. Фомін: “Контингент курсантів скоротився до трьохсот чоловіків із восьмисот... У колективі, і не тільки в нашому, розбрід і шатання” [3, с. 48]. Адаптація до нових умов функціонування була складною. З 1991 р. обов’язки начальника училища почав виконувати В.Ф. Ходаковський, який зумів спрямувати подальший розвиток училища. Воно реорганізовано у морський коледж і стало підпорядковуватися Міністерству освіти України. Навчальний заклад продовжує зберігати базові фахові основи підготовки морських кадрів. За умов скорочення чисельності суден морфлоту України, коледж виробляє концепцію проходження не групових плавальних практик, а індивідуальних. У цей час налагоджується плідна співпраця з такими організаціями: МА “Наутілус”, АСК “Укррічфлот”, “Українське дунайське пароплавство”, “Херсонський морський торговельний порт”, ЗАТ “ГЕССІКО” і “Чорноморнафтогаз”, “Херсонський річковий порт”, “Скадовський морський торговельний порт”. А професійний вишкіл моряків, знання англійської мови забезпечувало проходження їхньої практики і працевлаштування в іноземних судноплавних компаніях. Поліпшення матеріально-технічної та навчально-лабораторної бази коледжу сприяло відкриттю при ньому Херсонської філії Одеського інституту післядипломної освіти “Одеський морський тренажерний центр”. Це забезпечило перевагу в підготовці курсантів згідно міжнародних морських правил та врахування національної специфіки. Позитивні зрушення у навчально-практичному процесі здобули високе визнання. У 2000 р. Херсонський морський коледж внесено за № 300 до книги реєстрації Міжнародної морської організації, а 2002 р. він стає лауреатом Міжнародного рейтингу популярності та якості “Золота фортуна”. Поруч із підготовкою молодших спеціалістів, започатковують навчання бакалаврів, які проходять плавальну практику на судні “ОМ-106”.

Інноваційні навчальні технології, чітка організаторська робота забезпечують подальший розвиток коледжу. У 2004 р. матеріалізується ідея створення навчально-науково-виробничого комплексу, який дістав назву “Океан”. До його складу ввійшли приватний Херсонський морський інститут, Херсонський морський коледж, акціонерна судноплавна компанія “Укррічфлот”. Мета такого об’єднання – ефективно поєднання навчального процесу з виробничим, підвищення якості знань. Та водночас виникали проблеми, пов’язані з різними формами власності навчальних закладів та з регулюванням роботи комплексу в умовах дії Болонського процесу. Тому колективи цього комплексу шукають більш продуктивного вирішення даного питання. До них приєднуються Херсонський морський інститут, АСК “Укррічфлот”, благодійний фонд “Морське братство”, профспілкові організації. Цей розвиток мав логічне завершення, а саме створення Херсонського державного морського інституту в 2007 р. Спочатку інститут мав два факультети, чотирнадцять кафедр, два структурних підрозділи – морський коледж та професійно-

морський ліцей. Навчально-виховний процес забезпечувало майже шістсот висококваліфікованих фахівців. У цьому виші велась підготовка спеціалістів за напрямками: “Судноводіння та енергетика суден”, “Електромеханіка”, “Інженерна механіка”, “Зварювання”, “Кораблі і океанотехніка”. Рівень підготовки курсантів зростає і рішенням акредитаційної комісії Міністерства освіти і науки України у 2010р. заклад отримав дозвіл на підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” за спеціальностями: “Судноводіння”, “Експлуатація суднових енергетичних установок”, “Електричні системи і комплекси транспортних засобів”. Окрім цього, інститут почав підготовку іноземних громадян за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” з усіх плавальних спеціальностей за напрямками підготовки: “Морський та річковий транспорт”, “Електромеханіка”. Дипломи випускників цього навчального закладу відповідають міжнародним вимогам. Співпраця з крюінговою компанією “Marlow Navigation”, яка працює на більш ніж 1000 сучасних суден майже 200 німецьких і європейських судновласників, щорічно забезпечує 400 курсантам проходження практики. Ця компанія передала для потреб інституту рятувальне судно “Бриг” і тренажер “Шлюпка вільного падіння”, сприяє вивченню курсантами англійської мови за новою методикою, що підвищує їх конкурентоспроможність. Компанією “Marlow Navigation” також ініційовано українську версію навчального курсу “Менеджмент морських ресурсів” і ВНЗ “ХДМІ” став базовим навчальним закладом у впровадженні цього курсу.

На виконання Указу Президента України “Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні” [3] від 30 вересня 2010 року в Херсонському державному морському інституті доопрацьовано Програму розвитку інституту на період 2010-2015 роки. Вона визначила магістральний курс вишу відповідно міжнародним стандартам. Посилюється співпраця з компаніями “Marlow Navigation”, “ARI”, “SEFTEC”, німецьким державним Фондом інвестицій і розвитку (DEG). За результатами цієї співпраці поліпшується матеріально-технічна база інституту на суму 1 млн. 300 тис. євро.

Досягнення у розвитку морської освіти в Херсоні стало визнаним фактом не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Тому закономірним було розпорядження Кабінету міністрів України в червні 2011 р. про створення Херсонської морської державної академії. Про репрезентацію української школи морської освіти, у якій є вагома частина школи херсонської, свідчить наступна інформація: “на середину 2011 року відповідно до правила I/10 Кодексу з підготовки та дипломування моряків та несенню вахти про хід підготовки та підписання Меморандумів про визнання дипломів моряків, 53 держави – члени ІМО визнали професійну підготовку моряків України [4].

Отже, коротка ретроспектива становлення морської освіти в Херсоні підтверджує постійну динаміку її розвитку відповідно до вимог часу та морської політики держави. У 30-40 рр. XIX ст. ведеться забезпечення морськими фахівцями для торговельного флоту; у 70-80 рр. XIX ст. функціонування морехідного класу в Херсоні доводило, що традиція морської освіти у місті міцно закріпилася; на початку XX ст. і в його 20-30 роках доведена спроможність підготовки судноводіїв далекого плавання; 50-60-ті роки XX ст. засвідчують відродження морської освіти в Херсоні; 90-ті роки XX ст. в Україні відзначалися соціально-економічними випробуваннями, які негативно впливали на весь народно-господарський комплекс держави, в тому числі і на систему морської освіти, у Херсоні в цей період не було перервано підготовку морських спеціалістів; з 2007 р. в місті започатковано вищу морську освіту; з 2011 р. вона вписується у високі міжнародні вимоги. При цьому були враховані традиційні кращі надбання у цій газузі, окреслені нові перспективи її функціонування, зокрема це визначено в концепції розвитку Херсонської державної морської академії до 2020 року.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фомин А. Море и судьбы. – Миннеанаполис. – 2011. – 203 с.
2. Ходаковський В.Ф. Морський літопис. – Херсон, ВНЗ “ХДМІ” 2011. – 256 с.
3. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. – К.: 2005. – Грамота. – 445с.

4. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=926%2F2011>.

Гузь А.М.

**СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ МОРСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ХЕРСОНЕ
ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX-ГО – НАЧАЛЕ XXI СТОЛЕТИЯ**

В статье освещены и проанализированы становление и развитие морского образования в Херсоне во второй половине XX-го – начале XXI столетия. Определены основные этапы реорганизации учебных заведений в соответствии со спецификой подготовки морских специалистов.

Ключевые слова: морское образование, морские специальности, плавательная практика, морские правила, учебные технологии.

Guz' A.M.

**FORMATION AND DEVELOPMENT OF MARINE EDUCATION SYSTEM IN KHERSON
IN THE SECOND HALF OF THE 20TH – AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY**

The article covers and analyzes formation and development of maritime education in Kherson in the second half of the 20th – at the beginning of the 21st century. The main stages of reorganization of the educational institutions have been determined in accordance with the specific nature of marine specialists' training.

Key words: marine education, marine specialties, shipboard practice, marine rules, educational technologies.

УДК 371(438)(092)

Діденко А.М.

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ЯНУША КОРЧАКА

У статті висвітлено основні положення різноаспектної педагогічної спадщини видатного польського педагога Януша Корчака, які у своїй сукупності становлять чітку педагогічну систему. Автор у стислому вигляді розкриває такі складові системи Я.Корчака, як фактори формування особистості, педагогічна майстерність вихователя, мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми та результати взаємодії педагогів і вихованців.

Ключові слова: педагог, гуманістична концепція, освіта, виховний процес, педагогічна система.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи освіти і шкільництва активізується гуманістичне ставлення до особистості дитини, здійснюється пошук інноваційних форм організації виховного процесу, максимально наближених до суспільного життя, які не тільки забезпечували б вільний розвиток індивідуальних можливостей учня, а й визнавали права кожної людини на реалізацію своїх здібностей, сприяння у розв'язанні внутрішніх суперечностей, у переборенні суспільних конфліктів тощо.

Аналіз праць І.Д.Беха, І.А.Зязюна, Г.С.Костюка, В.Г.Кременя, К.Роджерса та інших енциклопедичних, філософських, психологічних, педагогічних джерел щодо визначення сутності понять “особистість”, “формування”, “гуманізм” дає можливість стверджувати, що гуманістичне формування особистості передусім має базуватися на педагогізації навколишнього середовища, яке повинне забезпечувати систематичний вплив на індивідуальність з метою вироблення у неї прагнення до самовдосконалення та формування певних особистісних рис на засадах людиноцентризму. Такий підхід вимагає цілісного ґрунтового вивчення дитячої особистості та створення умов для її належного розвитку, самоактуалізації, визнання її прав і врахування їх у процесі виховання.

У цьому контексті особливим явищем світового гуманістичного руху XX століття є діяльність польського педагога Януша Корчака (Генріка Гольдшміта), педагогічна концепція